

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav podnikové ekonomiky a managementu

Analýza nákladů a výnosů v průmyslovém podniku

Dana Kuchařová

Bakalářská práce

2014

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dana Kuchařová**
Osobní číslo: **E10487**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a provoz podniku**
Název tématu: **Analýza nákladů a výnosů v průmyslovém podniku**
Zadávající katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je provedení horizontální a vertikální analýzy výnosů, nákladů a hospodářského výsledku ve vybraném podniku. Dalším cílem je výpočet bodu zvratu a posouzení možností navýšení výnosů a redukce nákladů.

Zásady:

- Náklady, výnosy, hospodářský výsledek, výkaz zisku a ztráty.
- Horizontální a vertikální analýza nákladů, výnosů a hospodářského výsledku.
- Analýza bodu zvratu.
- Cesty zvyšování výnosů, doporučení pro redukci nákladů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FIBÍROVÁ, J., ŠOLJAKOVÁ, L., WAGNER, J. Nákladové a manažerské účetnictví. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-299-0.

KRÁL, B. Manažerské účetnictví. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-217-8.

LANDA, M., POLÁK, M. Ekonomické řízení podniku. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1996-9

POPEŠKO, B. Moderní metody řízení nákladů: Jak dosáhnout efektivního vynakládání nákladů a jejich snížení. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2974-9.

SYNEK, M. Manažerská ekonomika. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-1992-4.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Alexandr Šenec

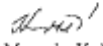
Ústav podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: **1. října 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Nesouhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 23. 4. 2014

Dana Kuchařová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala PaedDr. Alexandru Šencovi za odborné vedení práce, cenné rady, věcné připomínky a názory, které mi během zpracování práce poskytl, a dále za vstřícnost při konzultacích.

Dále bych chtěla poděkovat za spolupráci vedení a ekonomovi Pivovarského domu s.r.o. za poskytnuté materiály a informace.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá analýzou nákladů a výnosů v průmyslovém podniku. V teoretické části je popsána koncepce výkazu zisku a ztráty, dále je pozornost věnována nákladům, výnosům a hospodářskému výsledku. Bakalářská práce popisuje i horizontální a vertikální analýzu v teoretické rovině a také analýzu bodu zvratu.

V praktické části je horizontální a vertikální analýza aplikována na konkrétní podnik – Pivovarský dům s.r.o. Bakalářská práce analyzuje období mezi roky 2008 až 2012 a snaží se v tomto období vystihnout specifika analýzy nákladů a výnosů v průmyslovém podniku.

KLÍČOVÁ SLOVA

Náklady, výnosy, výsledek hospodaření, bod zvratu, vertikální analýza, horizontální analýza

TITLE

Cost-Benefit Analysis in an Industrial Enterprise

ANNOTATION

The thesis deals with cost-benefit analysis of industrial enterprise. In the theoretic part there is described profit and loss statement conception, further the attention is paid to cost, profit and net income. The thesis describes theoretical horizontal and vertical analysis and break-even point analysis too.

In practical part, there are horizontal and vertical analysis applied to specific enterprise – Pivovarský dům s.r.o. The thesis analyzes the period between years 2008 and 2012 and tries to grasp the specifics of cost-benefit analysis of industrial enterprise in this period.

KEYWORDS

Costs, revenues, trading income, break-even point, vertical analysis, horizontal analysis

Obsah

ÚVOD	13
1 KONCEPCE VÝKAZU ZISKU A ZTRÁTY (VÝSLEDOVKY)	15
1.1 VÝNOSY	16
1.1.1 Dělení výnosů	16
1.1.2 Tržby	17
1.2 NÁKLADY	17
1.2.1 Druhové a účelové členění nákladů	18
1.2.2 Jednicové a režijní náklady	22
1.2.3 Náklady přímé a nepřímé	23
1.2.4 Náklady fixní a variabilní	24
1.2.5 Náklady relevantní a irelevantní	24
1.2.6 Náklady explicitní a implicitní	25
1.2.7 Náklady oportunitní	25
1.3 VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ	26
1.3.1 Provozní výsledek hospodaření	27
1.3.2 Finanční výsledek hospodaření	28
1.3.3 Mimořádný výsledek hospodaření	28
1.3.4 Vertikální rozklad výsledku hospodaření podniku	29
2 HORIZONTÁLNÍ A VERTIKÁLNÍ ANALÝZA NÁKLADŮ A VÝNOSŮ	30
2.1 HORIZONTÁLNÍ ANALÝZA	32
2.2 VERTIKÁLNÍ ANALÝZA	32
3 ANALÝZA BODU ZVRATU	33
3.1 ODVOZENÍ BODU ZVRATU	33
4 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO PODNIKU	37
4.1 SROVNÁNÍ PIVOVARU A MINIPIVOVARU	38
4.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	39

4.3	PERSONÁLNÍ ÚDAJE.....	39
4.4	VÝVOJ VÝROBY PIVA	40
4.5	POMĚROVÉ UKAZATELE	41
5	ANALÝZA NÁKLADŮ A VÝNOSŮ PIVOVARSKÉHO DOMU S.R.O.	44
5.1	HORIZONTALNÍ ANALÝZA VÝKAZU ZISKU A ZTRÁTY.....	44
5.1.1	Vývoj hospodářských výsledků od roku 2008 do roku 2012	51
5.2	VERTIKÁLNÍ ANALÝZA VÝKAZU ZISKU A ZTRÁTY	52
6	ANALÝZA BODU ZVRATU.....	56
7	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	61
	ZÁVĚR.....	64

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj průměrného počtu zaměstnanců v letech 2007 až 2012.....	39
Tabulka 2: Vývoj výroby piva v letech 2008 až 2012	40
Tabulka 3: Rozdělení roční výroby piva na jednotlivé kategorie	41
Tabulka 4: Poměrové ukazatele pro roky 2008 až 2012	42
Tabulka 5: Horizontální analýza výkazu zisku a ztráty – absolutní změna.....	45
Tabulka 6: Horizontální analýza výkazu zisku a ztráty – relativní změna	46
Tabulka 7: Vývoj dílčích hospodářských výsledků a celkového hospodářského výsledku v letech 2008 až 2012	51
Tabulka 8: Vertikální analýza výkazu zisku a ztráty	53
Tabulka 9: Náklady a výnosy pro výpočet bodu zvratu.....	57
Tabulka 10: Počet vyrobených hl piva.....	57
Tabulka 11: Krycí příspěvek (v tis. Kč).....	57
Tabulka 12: Body zvratu v hl pro roky 2008 až 2012.....	58

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Základní struktura VZZ při klasifikaci nákladů podle účelu	20
Obrázek 2: Základní struktura VZZ při klasifikaci nákladů podle druhů	21
Obrázek 3: Výpočet typů výsledků hospodaření v druhovém členění	27
Obrázek 4: Vertikální rozklad výsledku hospodaření.....	29
Obrázek 5: Grafické znázornění bodu zvratu.....	35
Obrázek 6: Graf bodu zvratu při nelineárním průběhu nákladů a výnosů	36
Obrázek 7: Množství vyrobeného piva v hl.....	40
Obrázek 8: Tržby za prodané zboží, náklady vynaložené na prodané zboží, obchodní marže	47
Obrázek 9: Výkony, výkonová spotřeba a přidaná hodnota	48
Obrázek 10: Osobní náklady	49
Obrázek 11: Odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku.....	50
Obrázek 12: Vývoj výsledků hospodaření	51
Obrázek 13: Bod zvratu pro rok 2008	58
Obrázek 14: Bod zvratu pro rok 2009	58

Obrázek 15: Bod zvratu pro rok 2010	59
Obrázek 16: Bod zvratu pro rok 2011	59
Obrázek 17: Bod zvratu pro rok 2012	60

SEZNAM ZKRATEK

A	aktiva
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
b	variabilní náklady
BZ	Bod zvratu
DIV	dividendy
E	equity; vlastní kapitál
EAR	nerozdělený zisk
EAT	čistý zisk
EBIT	zisk před úhradou úroků a daní
EBITDA	zisk před úhradou odpisů, úroků a daní
EBT	zisk před zdaněním
FN	fixní náklady
hl	hektolitr
Ing.	inženýr
Kč	Koruna česká
N	celkové náklady
např.	na příklad
p	cena
q	množství
q(BZ)	množství produkce při bodu zvratu
ROA	rentabilita celkového kapitálu
ROE	rentabilita vlastního kapitálu
s.r.o.	společnost s ručením omezeným

tis.	tisíc
tj.	to jest
ú	krycí příspěvek
V	výnosy
VH	výsledek hospodaření
Z	zisk

ÚVOD

Bakalářská práce se bude zabývat analýzou nákladů a výnosů, tato analýza bude nejdříve popsána na úrovni teorie a poté budou principy z teorie aplikovány na konkrétní průmyslový podnik, kterým bude Pivovarský dům s.r.o.

Cílem bakalářské práce je posouzení hospodaření podniku, přičemž při tomto posuzování budou nejdůležitějšími hledisky náklady a výnosy. Pivovarský dům patří mezi pražské minipivovary, které vyrábějí kromě světlého piva i různorodé pivní speciály a tímto se odlišují od velkých pivovarů, proto je tato oblast velice zajímavá.

Bakalářská práce se bude skládat ze dvou částí, přičemž jedna část bude zaměřena na teoretickou úroveň analýzy nákladů a výnosů, tato část tedy bude částí teoretickou. Oproti tomu ve druhé části – části praktické budou aplikovány principy z teorie na konkrétní podnik, již zmíněný Pivovarský dům s.r.o. Obě části budou členěny do kapitol, které budou dále rozčleněny na podkapitoly.

V části teoretické bude popsán výkaz zisku a ztráty a pojmy, které jsou pro téma bakalářské práce velmi podstatné, mezi tyto pojmy lze zařadit výnosy, náklady a hospodářský výsledek. Dále bude věnována pozornost horizontální a vertikální analýze nákladů a výnosů a analýze bodu zvratu, jejíž součástí bude i odvození pro výpočet bodu zvratu. V této části bude autorka čerpat z odborné literatury, která bude uvedena v seznamu zdrojů. V práci bude autorka čerpat z různých zdrojů, mezi ty nejhlavnější však bude patřit pět knih, kterými je Manažerská ekonomika, která je dílem pana profesora Ing. Miloslava Synka, CSc., Jak porozumět evropským, světovým, českým účetním výkazům od paní profesorky Ing. Dany Kovanicové, CSc., dále pak Manažerské účetnictví od pana profesora Ing. Bohumila Krále, CSc. a kniha Jak číst finanční výkazy, kterou napsal pan JUDr. Martin Landa.

V úvodu praktické části bude popsán Pivovarský dům s.r.o., jehož součástí bude popis všeobecný, pozitivní a negativní faktory minipivovaru, kterým Pivovarský dům bezpochyby je, organizační struktura, personální údaje, vývoj výroby piva a poměrové ukazatele, které nastíní finanční situaci podniku. Hlavními kapitolami praktické části budou kapitoly Horizontální analýza výkazu zisku a ztráty a Vertikální analýza zisku a ztráty. Horizontální analýza slouží ke zjištění změn v podniku a trendům v hospodaření daného podniku. Vertikální analýza umožňuje srovnání položek daného účetního výkazu vzhledem k základu, přičemž je důležitý postup od shora dolů. V této práci bude základem položka „Tržby za

prodej vlastních výrobků a služeb“. Položky, u kterých budou zjištěny velké změny, budou doplněny grafy a vysvětlením příčin, které mohly způsobit tyto velké výkyvy.

Následující kapitolou bude kapitola zabývající se analýzou bodu zvratu. V této části bakalářské práce se autorka zaměří na výpočet bodu zvratu za hlavní činnost podniku, kterou je výroba piva.

V závěru práce autorka vypracuje návrhy a doporučení pro budoucí řízení Pivovarského domu s.r.o.

Hlavním zdrojem pro praktickou část bude spolupráce s ekonomem Pivovarského domu panem Ing. Petrem Medkem, dále pak výroční zprávy a interní materiály společnosti. Doplněním budou zdroje webové.

Téma „Analýza nákladů a výnosů podniku Pivovarský dům, s.r.o.“ je pro autorku velice důležité, neboť se jedná o pivovar, který nabízí nejširší nabídku pivních speciálů v Praze a je tudíž velice navštěvovaným místem Čechů i turistů z cizích zemí.

Cílem bakalářské práce je provedení horizontální a vertikální analýzy výnosů, nákladů a hospodářského výsledku. Dalším cílem je výpočet bodu zvratu a posouzení možností navýšení výnosů a redukce nákladů.

1 KONCEPCE VÝKAZU ZISKU A ZTRÁTY (VÝSLEDOVKY)

Výkaz zisku obsahuje náklady, výnosy a výsledek hospodaření, podává tedy informace o finanční výkonnosti podniku. Údaje jsou uváděny za běžné a předcházející účetní období. Je sestaven vertikálně a stupňovitě tak, aby byly vyčísleny následující položky [7, str. 361]:

- provozní výsledek hospodaření (před zdaněním),
- finanční výsledek hospodaření,
- výsledek hospodaření za běžnou činnost (po zdanění daní z příjmů),
- mimořádný výsledek hospodaření po zdanění,
- (celkový) výsledek hospodaření za účetní období.

Výsledovku je možno sestavit dvojím způsobem členění položek – druhovým nebo účelovým členěním. Druhové členění sleduje povahu nákladů, tj. jaké druhy nákladů byly vynaloženy (např. spotřeba materiálu, odpisy dlouhodobého majetku, mzdové náklady). Během sledovaného období se jednotlivé druhy nákladů promítají do výkazu zisku a ztráty (prostřednictvím výsledkových účtů) podle časového hlediska bez ohledu na jejich věcné hledisko. [6, str. 37]

Druhové členění je v České republice více používané a vyhovuje mu i účtová osnova. V případě použití účelového členění je nutno dle legislativy uvést i druhové členění.

Účelové členění sleduje naopak příčinu vzniku nákladů, tj. na jaký účel byly vynaloženy (např. na výrobu, správu, odbyt atd.). Náklady na výrobu jsou promítnuty do výsledovky v okamžiku vykazání výnosu, k jehož uskutečnění přispěly. Náklady na správu a odbyt nelze většinou přiřadit ke konkrétnímu výkonu a jsou tak zobrazeny ve výsledovce v období, ve kterém byly vynaloženy. [6, str. 38]

Jednotlivé řádky výsledovky mohou být označeny velkými písmeny abecedy, římskými číslicemi, znaménkem plus (+) nebo hvězdičkou (*). V případě označení velkým písmenem se jedná o nákladovou položku, na příklad A. Náklady vynaložené na prodané zboží. Římská číslice značí řádek s výnosovou položkou, na příklad I. Tržby za prodej zboží. Celkové výnosy pak získáme sečtením všech řádků označených římskými číslicemi, celkové náklady součtem všech řádků označených velkými písmeny. Položky označené znaménkem plus vznikly jako součet určitých řádků, naopak položky označené hvězdičkou vznikly rozdílem konkrétních řádků.

1.1 Výnosy

Výnosy podniku jsou peněžní částky, které podnik získal z veškerých svých činností za určité účetní období (měsíc, rok) bez ohledu na to, zda v tomto období došlo k jejich inkasu. [18, str. 69]

Nejdříve dochází k vynaložení nákladů a až poté může dojít k výnosům, výnosy by měly pokrýt veškeré náklady, které byly na tvorbu výnosů vynaloženy.

V účetnictví jsou výnosy „*zvýšením ekonomického prospěchu během účetního období, a to:*

- *jednak ve formě zvýšení (přírůstku) peněžních, případně i nepeněžních aktiv,*
- *jednak (spíše ojediněle) ve formě specifických případů snížení či zániku závazku (např. prominutí jeho úhrady).*

Oba případy zvyšují zisk běžného roku a tím způsobují zvýšení vlastního kapitálu.”

[7, str. 66]

1.1.1 Dělení výnosů

Celkové výnosy tvoří tři složky:

provozní výnosy, což jsou výnosy, které podnik získává ze své hlavní činnosti, pro kterou byl založen, může to být výroba a prodej výrobků, přeprava zboží a osob atd.,

finanční výnosy, které podnik získává z finančních investic, cenných papírů, vkladů a účastí v ostatních podnicích,

mimořádné výnosy, které jsou získány z mimořádných činností jako je na příklad prodej již odepsaného strojního zařízení.

Výnosy můžeme dělit na externí a interní, oba druhy mají vztah k produktům činnosti podniku, ale jinak jsou odlišné.

Externí neboli odbytové výnosy jsou hodnotovým vyjádřením prodaných výkonů. Do této skupiny řadíme výnosy za vlastní výkony a zboží, přírůstky a úbytky zásob vlastní výroby, aktivování majetku a zboží, jiné provozní výnosy, finanční výnosy a mimořádné výnosy.

Interní výnosy jsou výnosy středisek a jsou specifikem manažerského účetnictví. Sledují se ve výrobních střediscích, správních střediscích a v obslužných střediscích. Interní výnosy se

oceňují vnitropodnikovými cenami, stanovenými pro každý druh vnitropodnikových výkonů. [4, str. 81]

1.1.2 Tržby

Tržby jsou hlavní složkou výnosů. Dle [18, str. 71] jsou tržby „peněžní částkou, kterou podnik získal prodejem výrobků, zboží a služeb v daném účetním období (měsíci, roku). Jsou rozhodující složkou výnosů a hlavním finančním zdrojem podniku, který slouží k úhradě jeho nákladů a daní, výplatě dividend a jeho rozšířené reprodukci. Tvoří je tržby z prodeje vyrobených výrobků a poskytnutých služeb, tržby z prodeje nakupovaného zboží a za prodané zásoby materiálu, nepotřebné stroje a jiná zařízení, tržby za prodané patenty, licence atd.“

V členění dle české výsledovky lze rozlišit dva druhy tržeb – tržby z prodeje zboží a tržby za prodej vlastních výrobků a služeb.

Tržbami z prodeje zboží se rozumí tržby plynoucí z prodeje produktů, které podnik nakoupil za účelem dalšího prodeje a zároveň nezměnil jejich stav.

Tržby za prodej vlastních výrobků plynou z prodeje vlastní produkce podniku externím odběratelům, přičemž tato produkce může být hmotná i nehmotná.

1.2 Náklady

Dle [8, str. 61] jsou náklady „snížením ekonomického prospěchu za účetní období – takovým snížením, k němuž dochází jednak úbytky aktiv nebo úbytky hodnoty aktiv, případně zmenšením jejich užitečnosti, jednak zvýšením závazků, přičemž u uvedených případů musí být splněna podmínka, že vedou (v konečném důsledku) ke snížení vlastního kapitálu. Existuje však jedna výjimka: snížení vlastního kapitálu v důsledku jeho rozdělování vlastníkům není nákladem.“

Ve finančním účetnictví jsou náklady definovány jako „snížení ekonomického prospěchu během účetního období, a to:

jednak ve formě snížení (úbytku, spotřeby) aktiv, toto snížení se týká jak peněžních, tak nepeněžních aktiv,

jednak ve formě vzniku závazků (zvýšení dluhů).

Oba případy snižují zisk běžného období a tím i vlastní kapitál.“ [7, str. 65]

Hlavním důvodem pro vznik manažerského pojetí nákladů je skutečnost, že účetní náklady, které jsou vykázány ve výkazu zisku a ztráty, nevyhovují manažerskému rozhodování. Manažerské pojetí nákladů tedy definuje náklady jako „hodnotově vyjádřené, účelné vynaložení ekonomických zdrojů podniku, účelově související s ekonomickou činností.“ [9, str. 44]

Manažerské pojetí nákladů klade důraz na jejich hospodárné vynakládání a vymezuje dva základní rysy nákladů, jimiž jsou účelnost a účelový charakter. Účelnost znamená, že náklad má být racionální a přiměřený výsledku činnosti. Druhý rys – účelový charakter je možno vysvětlit jako zhodnocení, které je cílem vynaložení nákladů – vynaložený náklad musí přinést vyšší ekonomický prospěch než je hodnota vynaloženého nákladu.

Manažerské pojetí nákladů se od běžného neboli účetního pojetí nákladů liší zejména v následujících bodech [18, str. 79-80]:

Pracuje s ekonomickými (skutečnými, relevantními) náklady, které oproti nákladům uváděným v účetnictví zahrnují i tzv. oportunitní (alternativní) náklady. Oportunitní náklady jsou částka peněz, která je ztracena, když zdroje (práce, kapitál) nejsou použity na nejlepší ušlou alternativu.

Při každém rozhodování bere v úvahu přírůstkové náklady, to je ty náklady, které jsou tímto rozhodováním ovlivněny. Zbývající náklady považuje za irelevantní tomuto rozhodnutí a nazývá je utopené náklady.

Rozlišuje krátkodobý a dlouhodobý pohled na náklady a jejich vývoj. V krátkodobém pohledu jsou některé výrobní činitele podniku neměnné, některé jsou proměnné a mění se s objemem vyráběné produkce.

V dlouhodobém pohledu jsou veškeré výrobní činitelé proměnné, a tudíž neexistují žádné fixní náklady.

1.2.1 Druhové a účelové členění nákladů

Druhové členění nákladů je využíváno ve finančním účetnictví. Lze rozlišit náklady externí a interní. Externí náklady jsou náklady prvotními a nelze je dále dělit. Oproti tomu existují náklady interní, které jsou náklady druhotnými a dají se dále rozkládat.

Druhové třídění nákladů je jejich soustředování do stejnorodých skupin spojených s činnostmi jednotlivých výrobních faktorů (materiál, práce, investiční majetek). Základními nákladovými druhy jsou spotřeba surovin, materiálu, paliv a energie, provozních látek, odpisy

budov, strojů, výrobního zařízení nástrojů, nehmotného investičního majetku, mzdové a ostatní osobní náklady (mzdy, platy, provize, sociální pojištění), finanční náklady (pojistné, placené úroky aj.) a náklady na služby (opravy a udržování, dopravné a cestovné). [18, str. 76]

Účelové členění nákladů se zabývá příčinou vzniku nákladů. V účelovém členění mohou být náklady tříděny několika způsoby. Prvním způsobem je dělení nákladů na náklady technologické a náklady na obsluhu a řízení.

Náklady technologické jsou náklady, které jsou bezprostředně vyvolány nějakou technologií nebo s ní nějakým způsobem účelově souvisí. Jedná se např. o náklad na spotřebu materiálu určitého množství a kvality.[15, str. 37]

Náklady na obsluhu a řízení slouží k zajištění doprovodných činností technologického procesu. Jedná se o náklady zajišťující podmínky a infrastrukturu samotného výrobního procesu. Jde např. o náklady na spotřebu energie v kancelářích, na vytápění budov nebo mzdy administrativních pracovníků. [15, str. 37]

K účelovému členění nákladů patří i třídění nákladů podle útvarů, tedy podle místa vzniku nákladů. Základními vnitropodnikovými útvary, ve kterých se sledují náklady, výnosy a výsledek hospodaření, jsou hospodářská střediska hlavní činnosti, ostatních činností, správy, zásobování a odbytu. Účetnictví, které toto postihuje, se označuje jako střediskové (odpovědnostní) účetnictví. [18, str. 77]

Základní strukturu výkazu zisku a ztráty při klasifikaci nákladů podle účelu znázorňuje Obrázek 1.

Tržby z prodeje zboží				
- náklady vynaložené na prodané zboží				
Tržby za prodej vlastních výrobků/služeb				
- náklady prodaných výrobků/služeb				
HRUBÝ ZISK/ZTRÁTA				
- <u>provozní náklady podle účelu:</u>	I.			
odbytové náklady				
správní režie		III.		
Ostatní provozní výnosy				
- <u>ostatní provozní náklady</u>				
* PROVOZNÍ VÝSLEDEK (I.)				
Výnosy z finanční činnosti				
- <u>náklady na finanční činnost</u>		II.		
* FINANČNÍ VÝSLEDEK (II.)				
- <u>daň z příjmu za běžnou činnost</u>				
** VÝSLEDEK ZA BĚŽNOU ČINNOST (III.)				
Mimořádné výnosy				
- mimořádné náklady				
- <u>daň z příjmů z mimořádné činnosti</u>				
* MIMOŘÁDNÝ VÝSLEDEK (IV.)			IV.	
*** VÝSLEDEK ZA ÚČETNÍ OBDOBÍ				

Obrázek 1: Základní struktura VZZ při klasifikaci nákladů podle účelu

Zdroj: [8, str. 229]

Přednosti a omezení druhového členění definuje [2, str. 101] takto: *Předností druhového členění nákladů je průkaznost a jednoznačnost vykázané spotřeby (pořízení) zdrojů podniku. Druhové členění nákladů je velmi důležité pro základní kontrolu úplnosti účetních informací v daném období.*

Druhové členění se však nezabývá příčinou vynaložení nákladů, tj. jejich bezprostředním či zprostředkovaným vztahem k prováděným výkonům, činnostem, útvarům či procesům. Z druhového členění nákladů nelze bezprostředně kvantifikovat hospodářský výsledek.

Pro řízení nákladů a zisku je použití samostatného, nedoplněného druhového členění omezené.

Základní strukturu výkazu zisku a ztráty při klasifikaci nákladů podle druhů znázorňuje Obrázek 2.

<p>Tržby z prodeje zboží - <u>náklady vynaložené na prodané zboží</u> OBCHODNÍ MARŽE Tržby za prodej vlastních výrobků/služeb Změna stavu zásob vlastní činnosti Aktivace - <u>provozní náklady podle druhů:</u> spotřeba materiálu a energie služby osobní náklady daně a poplatky odpisy aj. Ostatní provozní výnosy - <u>ostatní provozní náklady</u> * PROVOZNÍ VÝSLEDEK (I.) Výnosy z finanční činnosti - <u>náklady na finanční činnost</u> * FINANČNÍ VÝSLEDEK (II.) - <u>daň z příjmu za běžnou činnost</u> ** VÝSLEDEK ZA BĚŽNOU ČINNOST (III.) Mimořádné výnosy - mimořádné náklady - <u>daň z příjmů z mimořádné činnosti</u> * MIMOŘÁDNÝ VÝSLEDEK (IV.) *** VÝSLEDEK ZA ÚČETNÍ OBDOBÍ</p>	I.	II.	III.	IV.	V.
---	----	-----	------	-----	----

Obrázek 2: Základní struktura VZZ při klasifikaci nákladů podle druhů

Zdroj: [8, str. 228]

1.2.2 Jednicové a režijní náklady

Dělení nákladů na jednicové a režijní je velmi důležité pro rozhodování. Je součástí účelového dělení nákladů, kdy jednicové náklady souvisí s jednotkou výkonu, náklady režijní pak s technologickým procesem jako celkem.

Jednicové a režijní náklady tvoří obsah kalkulačního vzorce. Tento vzorec není závazný a jeho struktura záleží na konkrétním podnikatelském subjektu, je ovšem v České republice velmi často používán. Náklady jednicové jsou označovány též jako náklady přímé a náklady režijní jako režie.

Všeobecný kalkulační vzorec má následující strukturu [18, str. 95]:

1. Přímý (jednicový) materiál
2. Přímé (jednicové) mzdy
3. Ostatní přímé (jednicové) náklady
4. Výrobní (provozní režie)
 Vlastní náklady výroby – položky 1 až 4
5. Správní režie
 Vlastní náklady výkonu – položky 1 až 5
6. Odbytové náklady
 Úplné vlastní náklady výkonu – položky 1 až 6
7. Zisk (ztráta)
 Prodejní cena

Jednicové náklady se vykazují v samostatných konkrétních položkách ve vztahu ke zvolené jednici výkonu a typickým příkladem jsou jednicový materiál a jednicové mzdy. Jako jednicové náklady se vykazují především náklady technologické.

Režijní náklady mají zásadně společný charakter, a proto se na jednotlivé objekty a výkony rozvrhují pomocí určité rozvrhové základny a s použitím některé z alokačních metod. [11, str. 12]

Celá řada organizací, působících hlavně na velmi konkurenčních trzích, odděluje kalkulaci nákladů a kalkulaci ceny výkonů. V praxi tak dochází k tomu, že cena výkonu není tvořena pouze jako přírážka k celkovým nákladům, ale je ovlivňována konkurenčním prostředím. Podnik je nucen tržní cenu výkonu akceptovat a tato cena se stává jakýmsi východiskem pro stanovení nákladů tohoto výkonu. V těchto situacích jsou náklady výkonu charakterizovány a kalkulovány jako rozdíl mezi cenou výkonu a očekávaným ziskem. Takovou kalkulaci

označujeme jako rozdílovou nebo také retrogradní kalkulaci a tomuto charakteru odpovídá také použitý vzorec [15, str. 59] :

Základní cena výkonu:

- Dočasné cenové zvýhodnění

- Slevy zákazníkům:

- sezónní

- množstevní

Cena po úpravách:

- Náklady

Zisk

Mezi základní typy nákladových kalkulací patří následující kalkulace:

1. Kalkulace úplných nákladů neboli absorpční kalkulace – na výrobky jsou rozpočítány přímé i nepřímé náklady, zisk se rovná rozdílu mezi cenou a vlastními náklady výkonu.
2. Kalkulace neúplných nákladů neboli neabsorpční kalkulace – na výrobky jsou rozpočítány pouze přímé náklady, případně náklady variabilní, po odečtení přímých nákladů od ceny vyjde hrubé rozpětí.

1.2.3 Náklady přímé a nepřímé

Rozlišení nákladů na přímé a nepřímé se zabývá otázkou početně technického způsobu přiřazení (alokace) nákladů konkrétně vymezenému předmětu kalkulace. Z hlediska způsobu přiřazení nákladů lze rozlišit dvě základní skupiny nákladů:

Náklady přímé, které se jednoznačně přiřazují konkrétnímu druhu výkonu, protože s konkrétním druhem souvisejí;

Náklady nepřímé, které zajišťují vytvoření podmínek pro skupinu výkonů (více druhů), činnost útvarů a hierarchicky vyšších článků řízení.

Členění nákladů na přímé a nepřímé je kalkulačním členěním nákladů, které je nezbytné pro sestavení kalkulace a je ovlivněno požadavky na vypovídací schopnost kalkulace. [2, str. 105]

1.2.4 Náklady fixní a variabilní

Členění nákladů na fixní a variabilní se využívá především pro různá manažerská rozhodnutí. Fixní náklady se s objemem produkce nemění, jsou stále stejné, kdežto variabilní náklady závisí na objemu produkce, při vyšším objemu produkce se zvýší, při nižším objemu produkce se naopak sníží. Příkladem fixních nákladů může být mzda generálního ředitele společnosti a jako příklad variabilních nákladů je možné uvést náklady na materiál.

Variabilní náklady jsou charakteristické tím, že musí být opakovaně vynakládány na každou další jednotku výkonu. Variabilní náklady se dále člení na:

- náklady proporcionální,
- náklady podproporcionální,
- náklady nadproporcionální.

Proporcionální náklady se mění ve své celkové výši s objemem výkonů přímo úměrně a přírůstkové náklady každé další jednotky jsou stále stejné.

Podproporcionální náklady se ve své absolutní výši s růstem výkonů zvyšují, ale pomalejším tempem. Přírůstkové náklady každé další jednotky objemu tak postupně klesají.

Nadproporcionální náklady se ve své celkové výši mění v závislosti na objemu výkonů, a to rychlejším tempem. Při zvyšování objemu výkonů vykazují přírůstkové náklady každé další jednotky vyšší hodnotu. [11, str. 13]

1.2.5 Náklady relevantní a irelevantní

Členění nákladů na relevantní a irelevantní vychází z odhadnutých nákladů, nikoliv z nákladů skutečných. Směrodatné je, které náklady budou určitou variantou ovlivněny a které náklady zůstanou beze změny a výběr varianty na ně nebude mít žádný dopad.

Relevantní náklady jsou důležité z hlediska daného rozhodnutí, protože se při uskutečnění různých variant našeho rozhodnutí budou měnit. Zvláštní formou relevantních nákladů jsou rozdílové náklady, vyjadřované jako rozdíl nákladů před uvažovanou změnou a po změně.

Irelevantní náklady jsou pro dané rozhodnutí nedůležité, protože změna varianty neovlivňuje jejich výši. [9, str. 82–83]

1.2.6 Náklady explicitní a implicitní

Explicitní a implicitní náklady jsou součástí ekonomických nákladů. Explicitní náklady jsou vykazovány v účetních dokladech, implicitní náklady se zohledňují v manažerském účetnictví.

Explicitní náklady jsou ty, které podnik platí (mají formu peněžních výdajů) za nakoupené výrobní zdroje, za nájemné, za použití cizího kapitálu atd.

Implicitní náklady nemají formu peněžních výdajů, a jsou tudíž obtížně vyčíslitelné. K jejich měření se používají oportunitní náklady. Příkladem implicitních nákladů může být mzda, kterou by podnikatel obdržel při jiném zaměstnání, nebo úroky, které by získal investováním svého kapitálu do jiné akce. [18, str. 80]

1.2.7 Náklady oportunitní

Kvantifikace oportunitních nákladů je založena na obecné úvaze, že konkrétní výdej majetku za účelem jeho zhodnocení v jedné podnikatelské aktivitě znemožňuje jeho využití jiným, alternativním způsobem. K tomu, aby byly přijaty alternativy s nejvyšším efektem, je třeba, aby odmítnuté alternativy přinášely prospěch nižší. Oportunitní náklady jsou charakterizovány jako „ušlé“ výnosy, o které se podnik připravuje tím, že určitou alternativu dalšího rozvoje neuskutečňuje. Naopak oportunitní výnosy představují náklady, kterým se podnik tím, že určitou alternativu dalšího vývoje neuskutečňuje, vyhýbá.

Využití kategorií oportunitních nákladů a výnosů v praxi je velmi široké. Uplatňují se při optimalizačních sortimentních rozhodnutích, zejména v podmínkách, kdy je podnik omezen ve zdrojích své činnosti, mohou ve formě kalkulačního nájemného nebo kalkulačních úroků ovlivňovat chování pracovníků odpovědnostních středisek; z kategorie oportunitních nákladů vycházejí metody čisté současné hodnoty, čisté budoucí hodnoty, indexu rentability a vnitřního výnosového procenta, používané při rozhodování o dlouhodobých investičních projektech. [9, str. 85]

1.3 Výsledek hospodaření

Hodnotu výsledku hospodaření lze získat jako rozdíl výnosů a nákladů. Pokud jsou výnosy vyšší než náklady, vzniká podniku zisk, v opačném případě, tedy pokud jsou náklady vyšší než výnosy, je podnik ve ztrátě. Zisk se dá ovšem plánovaně zvýšit a to zvýšením výnosů anebo snížením nákladů.

Výkaz zisku a ztráty odečítá náklady od výnosů, aby se zjistil hospodářský výsledek. Koncem účetního období (k rozvahovému dni) se zjištěný zisk (popř. ztráta) převede do lůna rozvahy, aby se poté rozhodlo o rozdělení zisku (popř. o způsobu vypořádání ztráty). [8, str. 66]

Cílem všech podniků je dosahovat zisku, zisk je kritériem pro rozhodování, zjišťujeme ho z výkazu zisku a ztráty a uvádí se kumulovaně od začátku roku. Zisk je velmi důležitou součástí různých ukazatelů, jako je na příklad ukazatel rentability podniku, rentability vlastního kapitálu a dalších ukazatelů.

Lze rozlišit tři různé typy zisku:

- Účetní zisk, který je uvedený v účetních výkazech,
- daňový zisk, který je dán daňovými zákony,
- ekonomický zisk, který je roven rozdílu účetního zisku a implicitních nákladů.

Zisk plní několik důležitých funkcí, mezi něž patří [18, str. 127]:

1. Kriteriační funkce – je kritériem pro rozhodování o všech základních otázkách ekonomiky podniku – o objemu výroby, nových výrobcích, investicích,
2. Rozvojová funkce – je hlavním zdrojem akumulace, tj. tvorby finančních zdrojů pro další rozvoj podniku,
3. Rozdělovací funkce – je základem rozdělování důchodů mezi vlastníky (dividendy), investory (úroky) a stát (daně),
4. Motivační funkce – je základním motivem veškerého podnikání a může být základem hmotné zainteresovanosti pracovníků.

Výkaz zisku a ztráty vždy, tedy v druhovém i účelovém členění, obsahuje výsledek hospodaření za provozní činnost, finanční činnost a mimořádnou činnost. Další položkou je pak výsledek hospodaření za běžnou činnost, který vznikne jako součet výsledku hospodaření za provozní činnost a výsledku hospodaření za finanční činnost a následným odečtením daně z příjmů z běžné činnosti. Položka nazývaná výsledek hospodaření za účetní období je pak součtem výsledku hospodaření za běžnou činnost a za mimořádnou činnost a následným odečtením daně z příjmů.

Následující schéma vyjadřuje výpočty jednotlivých typů výsledků hospodaření.

Tržby z prodeje zboží	-	Náklady na prodej zboží	=	Obchodní marže
+		+		+
Tržby za výrobky a služby	-	Výkonová spotřeba	=	Přidaná hodnota
+		+		+
Provozní výnosy	-	Provozní náklady	=	Provozní výsledek
+		+		+
Finanční výnosy	-	Finanční náklady	=	Finanční výsledek
+		+		+
Mimořádné výnosy	-	Mimořádné náklady	=	Mimořádný výsledek
Výnosy celkem	-	Náklady celkem	=	Výsledek hospodaření před zdaněním
			-	Daň z příjmů
			=	Výsledek hospodaření po zdanění

Obrázek 3: Výpočet typů výsledků hospodaření v druhovém členění

Zdroj: [10, str. 42]

1.3.1 Provozní výsledek hospodaření

Nejdůležitější položkou výkazu zisku a ztráty je výsledek hospodaření z provozní činnosti, který lze takto označit proto, že odráží schopnost firmy ze své hlavní činnosti vytvářet kladný výsledek hospodaření. Je složen z několika dílčích výsledků, kterými jsou výsledek z prodeje zboží, výsledek z prodeje investičního majetku a materiálu a výsledek z ostatní provozní činnosti. [16, str. 32]

Výnosy provozního výsledku hospodaření jsou tvořeny tržbami, změnou stavu vnitropodnikových zásob vlastní výroby a aktivací a náklady spotřebou aktiv. Aby byla zajištěna věcná shoda výnosů a nákladů, upravují se náklady pomocí účtů změny stavu vnitropodnikových zásob. Na příklad výrobky dokončené, ale neprodané v běžném období znamenají zvýšení nákladů běžného období, aniž by proti nim stála skutečná tržba. Jelikož se předpokládá, že budou prodány v příštím období a že je v nich uložen budoucí ekonomický prospěch, zahrnou se do rozvahy (jako zásoby dokončených výrobků) a současně do výnosů, kde vyjadřují budoucí příjem peněz. Vyskytují se však i nepravidelné transakce, u nichž chybí reciproční vztah, na příklad odpis pohledávky jako náklad nebo přijaté sankce ze smluvních vztahů jako výnos. [17, str. 42]

Velmi důležitou položkou je přidaná hodnota, která vyjadřuje hodnotu přidanou zpracováním, tedy hodnotu, kterou podnikatel přidá svou činností k hodnotě nakupovaných meziproductů. V ekonomickém pojetí představuje ocenění výrobních faktorů podniku a vytvořený zisk. Zvyšování přidané hodnoty je hodnoceno pozitivně. Pokud se podnik rozhodne pro outsourcing některých činností, přidaná hodnota se snižuje, aniž by byla ohrožena výkonnost podniku (naopak může být i zvýšena). Dosažené výsledky je proto nutné uvážlivě interpretovat na základě pečlivé analýzy vstupních veličin. [6, str. 41]

1.3.2 Finanční výsledek hospodaření

Finanční výsledek hospodaření odráží ekonomický prospěch plynoucí ze zvolené kapitálové struktury podniku a z finančních operací. Může jít o souměřitelné položky (tržby z prodeje cenných papírů oproti nákladům na jejich pořízení) či nesouvisející (přijaté úroky, kurzové ztráty, dividendy...). [17, str. 43]

1.3.3 Mimořádný výsledek hospodaření

Mimořádný výsledek hospodaření je rozdílem výnosů a nákladů plynoucích z nahodile se vyskytujících transakcí. Mohou být souměřitelné (škoda a k ní náhrada poskytnutá pojišťovnou) nebo nesouvisející (na příklad přebytek majetku jako výnos). [17, str. 43]

Výsledek hospodaření z mimořádné činnosti vyplývá z nepravidelných a neočekávaných operací podniku. Vzniká v důsledku změn způsobu oceňování majetku, mank a škod, přebytků na majetku u finančních účtů a finančních investic, apod. [1, str. 55]

U mimořádného výsledku hospodaření se daň vykazuje samostatně, odděleně od provozního výsledku hospodaření a finančního výsledku hospodaření. [3, str. 31]

1.3.4 Vertikální rozklad výsledku hospodaření podniku

Výsledek hospodaření lze různými způsoby upravit, vždy záleží na konkrétní potřebě finanční analýzy. Upravený výsledek hospodaření se používá pro výpočet různých ukazatelů.

Vertikální rozklad výsledku hospodaření ukazuje Obrázek 4. Jednotlivé zkratky a jejich význam jsou uvedeny v seznamu zkratk.

Zainteresované strany	Postup rozkladu	Základní (řídící) ukazatele
	EBITDA	
	- odpisy	
	EBIT	⇒ ROA = EBIT/A
	- úroky	⇒ Úrokové zatížení = úroky/EBIT
	EBT	
	- daň	⇒ Daňové zatížení = daň/EBT
	EAT	⇒ ROE = EAT/E
	- dividendy	⇒ Výplatní poměr = DIV/EAT
	EAR	

Obrázek 4: Vertikální rozklad výsledku hospodaření

Zdroj:[1, str. 56]

2 HORIZONTÁLNÍ A VERTIKÁLNÍ ANALÝZA NÁKLADŮ A VÝNOSŮ

Aby bylo možné ekonomiku podniku řídit, je třeba ji sledovat, poznávat, umět měřit a správně vyhodnocovat informace. Ekonomické analýzy využívají výstupů podnikového informačního systému a přeměňují je na informace pro rozhodování a řízení.

Finanční analýza pak slouží managementu při finančním rozhodování jako významný a důležitý podklad.

V době, kdy jsou podniky ovlivněny hospodářskou krizí, se stává stále více důležitým hodnocení podniků, neboť dochází k transformaci a slučování podniků, podniky krachují, snižuje se jejich schopnost splácet své závazky, roste počet pojistných podvodů, na jejichž odhalení se pojišťovny zaměřují, investoři investují s rozvahou a opatrně, majitelé se zabývají zprávami od managementu, aby měli úplné informace o stavu společnosti atd.

Hodnocení podniku může probíhat několika způsoby: hodnocení podniku podnikem samotným, hodnocení z důvodu vlastnické změny ve společnosti nebo hodnocení podniku ze strany externích subjektů. Pokud se jedná o hodnocení podniku podnikem samotným, je to z důvodu potřeby managementu, který využívá hodnocení jako zpětnou vazbu činnosti, kterou odvedl, anebo z důvodu potřeby majitelů, kteří potřebují co nejpřesnější informace, aby získali přehled o tom, jakým směrem a jak rychle se podnik vyvíjí a bude dál vyvíjet. Hodnocením z důvodu vlastnické změny lze rozumět na příklad prodej podniku, fúzi, prodej podílu ve společnosti atd. V tomto případě je velice důležitá znalost tržní hodnoty společnosti, kterou by měl znát jak prodávající, tak kupující. Hodnocení podniku ze strany externích subjektů provádějí „stakeholderi“, tedy různé finanční instituce, dodavatelé, odběratelé atp. Nejdůležitější je hodnocení podniku pro finanční instituce, které se zabývají půjčováním finančních prostředků. Podnik musí být schopen plnit své závazky, dále pak instituce posuzují předpověď jeho vývoje a jeho případné dopady na schopnost plnit své závazky, které by měly být plněny včas a v odpovídající výši.

Horizontální a vertikální analýza je prováděna v rámci finanční analýzy, přičemž finanční analýza čerpá data z účetních výkazů.

Výchozím zdrojem dat pro finanční analýzu je výroční zpráva společnosti a z ní zejména výkazy rozvaha (balance), výkaz zisku a ztráty a přehled o peněžních tocích. Důležitou částí výroční zprávy kromě zmíněných finančních výkazů je i příloha k účetní závěrce, kde nalezneme komentář k vybraným účetním položkám z výkazů. Na významu nabývá i přehled

o změnách ve vlastním kapitálu, který se již stává běžnou součástí závěrky spolu s ostatními výše zmíněnými účetními výkazy. [5, str. 17]

Uživateli finanční analýzy mohou být [19, str. 12-13]:

Mezi hlavní externí uživatele patří:

- stát a jeho orgány – stát se zaměřuje především na kontrolu vykazovaných daní a dále využívá informace o podnicích pro různé statistické průzkumy, rozdělování finančních výpomocí (subvence, dotace atd.), kontrolu podniků se státní účastí a sleduje finanční zdraví podniků, kterým byly v rámci veřejné soutěže svěřeny státní zakázky;
- investoři – investoři jsou jinými slovy poskytovatelé kapitálu a využívají zprávy o finanční výkonnosti podniku především proto, aby získali dostatečné množství informací pro rozhodování o potencionálních investicích;
- banky a jiní věřitelé – věřitelé chtějí získat představu o finančním zdraví budoucího či existujícího dlužníka, v počáteční fázi se věřitel rozhoduje, zda úvěr poskytne, v jaké výši a za jakých podmínek, součástí úvěrových smluv bývá pravidelné předávání zpráv o finanční situaci podniku;
- obchodní partneři – zaměřují se zejména na schopnost podniku dostát svým závazkům z daných obchodních vztahů, sledují především zadluženost, solventnost a likviditu podniku, tyto ukazatele jsou projevem krátkodobého zájmu zákazníků a dodavatelů, neméně důležité je však i hledisko dlouhodobé, které představuje dlouhodobou stabilitu obchodních vztahů;
- konkurence, apod.

Hlavními interními uživateli finanční analýzy jsou:

- manažeři – potřebují finanční analýzu pro potřeby operativního a strategického finančního řízení podniku;
- zaměstnanci – mají přirozený zájem na prosperitě a stabilitě podniku, jedná se zejména o prosperitu a jistotu zaměstnání, o stabilitu v oblasti mzdové a sociální;
- odboráři.

2.1 Horizontální analýza

Horizontální analýza bývá též nazývána analýzou trendů. U absolutních ukazatelů jsou sledovány časové změny.

Pojmem horizontální analýza se rozumí meziroční porovnání jednotlivých hodnot (například zisku, výsledku hospodaření atp.). Tento typ analýzy umožňuje odhalit změny, ke kterým dochází v hodnoceném podniku a hlavní trendy v jeho hospodaření. Základem hodnocení je výpočet rozdílových hodnot (rok n – rok $n-1$) a procentní vyjádření změny určité hodnoty v roce n ve srovnání téže hodnoty v roce $n-1$. [10, str. 71]

Pokud má být výsledek v procentech, je třeba předchozí vzorec vynásobit 100.

2.2 Vertikální analýza

Vertikální analýza bývá označována jako analýza komponent a zabývá se vnitřní strukturou absolutních ukazatelů.

Vertikální analýza spočívá v tom, že se na jednotlivé položky finančních výkazů pohlíží v relaci k nějaké veličině. Tato analýza umožňuje srovnat účetní výkazy daného roku s výkazy z minulých let a zejména pak porovnat několik firem různých velikostí. [5, str. 15]

Vertikální analýza se zabývá pouze jedním účetním obdobím a vyžaduje postup od shora dolů, proto vertikální. Jednotlivé položky se zkoumají vzhledem k základu, který je předem určen.

Pokud je provedena vertikální analýza rozvahy, při dosahování finanční stability podniku je doporučeno srovnávat výsledky analýzy s bilančními pravidly.

Bilanční pravidla jsou [12, str. 31]:

- Zlaté pravidlo vyrovnaní rizika – vlastní zdroje by neměly být nižší než zdroje cizí,
- Zlaté bilanční pravidlo financování – je třeba sladovat časový horizont trvání majetkových účastí s časovým horizontem finančních zdrojů,
- Zlaté pari pravidlo – pravidlo doporučuje, aby dlouhodobý majetek byl financován převážně z vlastních zdrojů, toto pravidlo se dodržuje jen zřídka, neboť firma ke svému financování využívá i cizích zdrojů,
- Zlaté poměrové pravidlo – pro udržení dlouhodobé rovnováhy by tempo růstu investic nemělo ani v krátkém časovém horizontu být vyšší než tempo růstu tržeb.

3 ANALÝZA BODU ZVRATU

Bod zvratu vyjadřuje takové množství vyráběné produkce, při které se rovnají náklady na toto množství produkce a tržby plynoucí z prodeje této produkce. Bod zvratu je tedy mezníkem mezi ziskovou a ztrátovou oblastí. Pokud tedy bude množství vyráběné produkce nižší, než je množství produkce v bodu zvratu, bude výroba ztrátová. A naopak, pokud bude množství vyráběné produkce vyšší, než je množství produkce v bodu zvratu, bude výroba zisková.

Podle [13, str. 48] při analýze bodu zvratu „zjišťujeme velikost obratu, který je třeba realizovat, aby byly pokryty všechny náklady. Výsledek pak slouží jako minimální hranice, pod kterou by podnik neměl jít.“

Výnosová funkce je lineární, pokud platí dva předpoklady. Prvním z těchto předpokladů je, že podnik působí v konkurenčním prostředí a cena je v krátkém období konstantní a zároveň tuto cenu nesmí ovlivnit nabízené množství konkrétního produktu. Druhým z těchto předpokladů je, že i nákladová funkce je lineární. Bod zvratu pak leží v průsečíku výnosové a nákladové funkce.

3.1 Odvození bodu zvratu

Odvození bodu zvratu lze následujícím způsobem [18, str. 128–130]:

Při neměnné ceně se výnosy (tržby) vyvíjejí podle vztahu:

$$V = pq \tag{1}$$

Kde:

V jsou výnosy (tržby);

p je cena výrobku;

q je počet (množství) výrobků.

Celkové náklady mají tento průběh:

$$N = FN + bq \tag{2}$$

Kde:

N jsou celkové náklady;

FN jsou fixní náklady;

b jsou variabilní náklady na jeden výrobek.

Zisk je dán jako:

$$Z = V - N \quad (3)$$

Kde:

Z je zisk.

Jestli-že má být zisk nulový, tedy $Z = 0$, musí být náklady a výnosy v rovnosti.

Po dosazení již zmíněných vztahů lze získat následující rovnici:

$$pq = F + bq \quad (4)$$

Z tohoto vztahu lze vyjádřit q jakožto kritické množství produkce a vznikne rovnice:

$$q(BZ) = F/p - b \quad (5)$$

Bod zvratu lze odvodit i z rovnice $pq = F + bq$, poté vznikne rovnice:

$$P = (F/q) + b \quad (6)$$

Krycí příspěvek – rozdíl mezi cenou výrobku p a jeho variabilními náklady b lze vyjádřit takto:

$$ú = p - b \quad (7)$$

Kde:

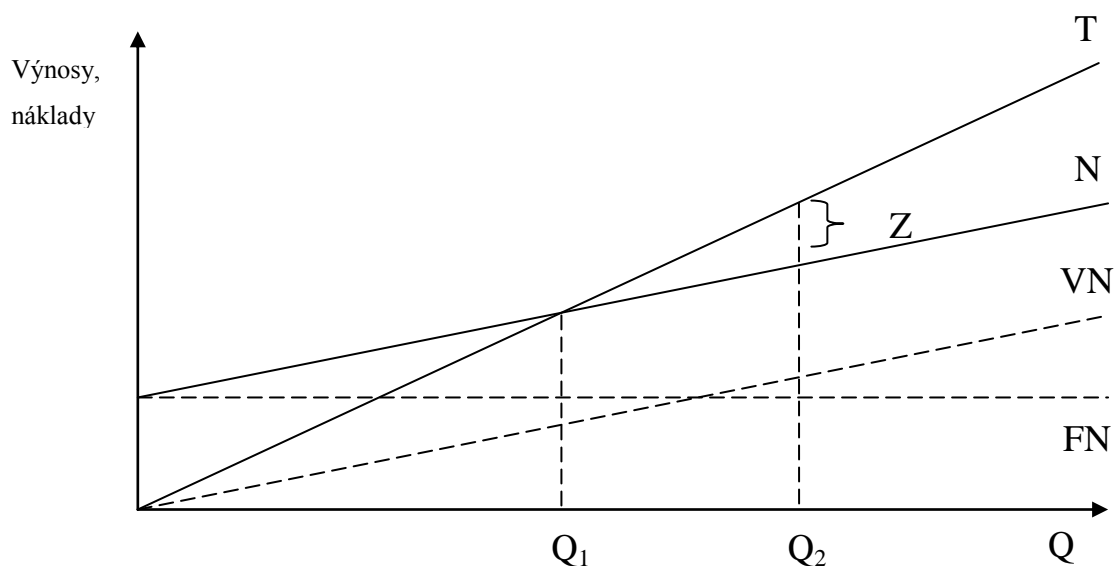
$ú$ je krycí příspěvek.

Z rovnice $pq = F + bq$ lze odvodit následující rovnici pro krycí příspěvek:

$$ú = F/q \quad (8)$$

Bodu zvratu je tedy dosaženo, když se příspěvek na úhradu fixních nákladů a zisku rovná fixním nákladům připadajícím na jednotku produkce. Jinými slovy – zisku může být dosaženo teprve tehdy, jestliže celkový příspěvek na úhradu pokryje celé fixní náklady.

Graf bodu zvratu při lineárním průběhu nákladů a výnosů znázorňuje Obrázek 5.

T – výnosy z prodeje

N – celkové náklady

VN – variabilní náklady

FN – fixní náklady

Z – žádoucí úroveň zisku

Q_1 – objem prodaných výkonů, zajišťující dosažení bodu zvratu

Q_2 – objem prodaných výkonů, zajišťující dosažení žádoucí úrovně zisku

Q – objem výkonů

Obrázek 5: Grafické znázornění bodu zvratu

Zdroj: [9, str. 84]

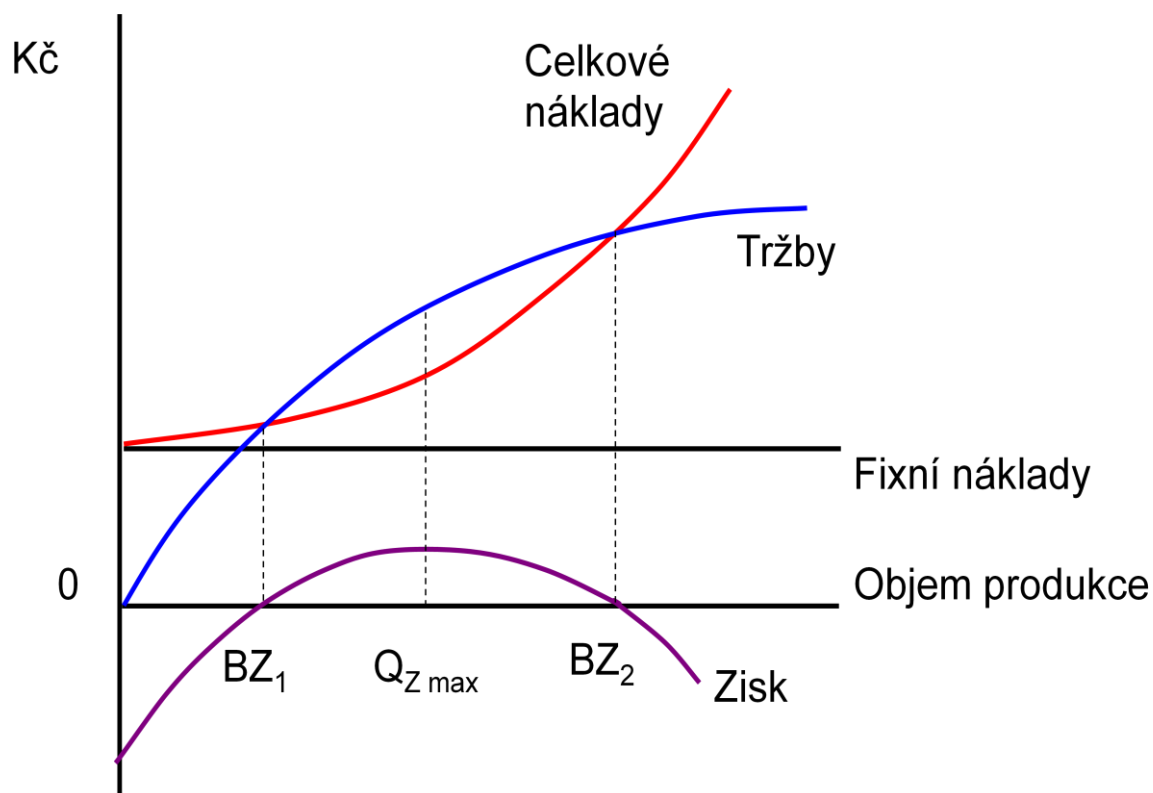
Tržby (výnosy) při nulové výrobě (prodeji) se rovnají nule; proto přímka tržeb prochází nulovým bodem. Přímka nákladů vytíná na ose tržeb, nákladů a zisku úsek, jehož pořadnici pokládáme za odhad fixních nákladů.

Z grafu je zřejmé, že při nulovém objemu výroby vzniká ztráta ve výši fixních nákladů, která se zmenšuje se zvyšujícím se objemem výroby, až při určitém objemu výroby (kdy se obě přímky protínají) zaniká. Při dalším rozšiřování výroby začne vznikat zisk.

Objem výroby, při kterém se tržby (výnosy) rovnají celkovým nákladům, je hledaným bodem zvratu (též kritický bod rentability, bod krytí nákladů, bod zisku, mrtvý bod, nulový bod, anglicky break even point), označený BZ. [18, str. 129]

Pokud mají náklady a výnosy nelineární průběh, existuje více bodů zvratu. Počet bodů zvratu je závislý na průběhu křivek nákladů a výnosů, tyto křivky jsou vyjádřeny nelineárními funkcemi. Ve všech bodech zvratu se náklady a výnosy rovnají, stejně jako u bodu zvratu při lineárním průběhu nákladů a výnosů. Objemy produkce lze vypočítat řešením právě rovnosti nákladů a výnosů.

Graf bodu zvratu při nelineárním průběhu nákladů a výnosů znázorňuje Obrázek 6.

BZ₁ – první bod zvratu

BZ₂ – druhý bod zvratu

Q_{Z max} – maximální objem zboží

Obrázek 6: Graf bodu zvratu při nelineárním průběhu nákladů a výnosů

Zdroj:[14]